

Met regionaal maatwerk naar een groenere akkerbouw

GLB-pilot
Akkerbelt

Met regionaal maatwerk naar een groenere akkerbouw

Resultaten GLB-pilot Akkerbelt 2019-2020

Eind 2018 hebben we - negen akkerbouwcollectieven verspreid over het land - **de handen ineengeslagen** in de pilot Akkerbelt om bouwstenen aan te leveren voor het nieuwe, groenere Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) dat in 2023 van start gaat. **Effectiviteit, maatwerk en inpasbaarheid zijn daarin de belangrijkste elementen.** Ook waren we benieuwd naar de rol die we zelf, als collectieven, konden spelen in de nieuwe ecoregeling die straks onderdeel uitmaakt van het GLB. Onze gezamenlijke werkgebieden beslaan enkele **honderdduizenden hectares van Noordoost- tot Zuidwest-Nederland** - vandaar dat we de pilot 'Akkerbelt' hebben genoemd.

In deze folder delen we onze bevindingen, uitmondend in tien aanbevelingen voor de invulling van het nieuwe GLB.

Wat hebben we gedaan?

De centrale opgave was om de Europese, nationale en regionale vergroeningsopgaven zo goed mogelijk te vertalen in maatregelen die zowel effectief als inpasbaar zijn en om te bepalen welke maatregelen het beste passen in de ecoregeling en welke in het ANLb. Daarvoor heeft elk deelnemend collectief eerst een gebiedsplan gemaakt om te bepalen waarop de pilot zich moet richten.

De drie centrale onderdelen waren:

- Ontwikkelen en testen van een op de regio toegespitst keuzemenu van maatregelen en van een daaraan gekoppeld puntensysteem.
- Ervaring opdoen met natuurvriendelijke gewassen en bouwplannen.
- Op polderniveau creëren van een effectieve 'groenblauwe dooradering' van lijnvormige elementen zoals akkerranden, landschapselementen en waterlopen.

We hebben daarnaast onderzocht welke maatregelen sturing nodig hebben om effectief te zijn en hoe die sturing gestalte kan krijgen.

Veel maatregelen inpasbaar, maar verschillen in populariteit

In de pilot hebben 128 akkerbouwers op 1.186 ha in totaal 37 verschillende maatregelen in praktijk gebracht. Vrijwel alle maatregelen blijken inpasbaar op bedrijfsniveau, al is er voor bepaalde maatregelen duidelijk meer animo. Zo blijken ('productieve' en semi-productieve) volveldsmaatregelen beter te vallen dan lijnvormige dooraderingsmaatregelen, waarvan de bewerkingskosten voor de deelnemer relatief hoog zijn. Sommige vlakdekkende maatregelen (bijv. strokenteelt en een rustjaar) zijn nog relatief onbekend en daarmee onbemind, maar worden voor de ecoregeling zeker niet afgeschreven. Akkerranden als bufferzone langs waterlopen, waarvan het beheer niet nauw luistert, scoren relatief goed. Hoe specifiek het randenbeheer wordt (bijv. gericht op insecten of akkervogels), hoe groter de noodzaak tot gerichte sturing en hogere beloning. In de pilot is het niettemin redelijk gelukt om ecologische verbindingen te creëren. Zo heeft de Hoeksche Waard zijn maatregelen toegespitst op de patrijs, de Haarlemmermeer op insecten en in Drenthe stond de knoflookpad centraal.

Ecoregeling of ANLb?

In de pilot is onderzocht bij welk GLB-onderdeel regeling de beproefde maatregelen het beste passen. Van de 37 maatregelen blijken er 19 vooral geschikt voor de ecoregeling, 12 vooral voor het ANLb en 6 maatregelen zijn voor beide regelingen geschikt. In de ecoregeling passen vooral maatregelen voor bodem, water en klimaat en maatregelen gericht op de meer algemene biodiversiteit, zoals waterleven en functionele agrobiodiversiteit (FAB). Verdergaande maatregelen voor natuur en landschap hebben vaak meer regie nodig en passen dan beter in het ANLb. De maatregelen die in beide regelingen passen, kunnen gebieden met en zonder ANLb verbinden en de gewenste kruisbestuiving tussen de GLB-pijlers vergroten.

Puntensysteem succesvol

Een puntensysteem combineert keuzevrijheid voor de boer met de mogelijkheid tot sturing van die keuze door de overheid. Inmiddels is duidelijk dat een puntensysteem voor de ecoregeling er gaat komen. Het puntensysteem dat wij binnen de pilot hebben ontwikkeld, bevat vijf sturingselementen. Eén daarvan is een medaillesysteem (brons, zilver, goud) voor beloning naar prestatie. Een tweede is sturing op het vergroeningsthema, bijvoorbeeld door te eisen dat minimaal 40% van de punten wordt gescoord op het thema bodem of biodiversiteit. In de pilot blijkt duidelijk draagvlak voor een puntensysteem, maar er zijn ook verbeteringen en extra sturingselementen benoemd.

Monitoring

In de pilot hebben we ervaring opgedaan met nieuwe vormen van monitoring 'dicht bij de boer'. Het gaat om het tellen van loopkevers, nachtvlinders (BIMAG) en aaltjes en het meten van de waterkwaliteit en bodemkoolstof, overeenkomend met de vijf EU-vergroeningsthema's. Formeel ligt de verantwoordelijkheid voor de monitoring bij de overheid, maar uit het oogpunt van kennisverzameling kan zulke 'beheermonitoring' (zoals bij het ANLb) zeer waardevol zijn.

Rol van het collectief

Na twee jaar van uitproberen zien wij in de ecoregeling zeker een rol weggelegd voor de collectieven. We willen de ondernemers in onze werkgebieden graag terzijde staan met onafhankelijk advies over de keuze, situering en uitvoering van maatregelen. De effectiviteit van de vergroening kan zo worden vergroot. Ook kunnen we een belangrijke rol spelen bij de samenstelling van het maatregelenmenu. Om die nieuwe rol te kunnen waarmaken, moeten we ons als organisatie nog wel verder ontwikkelen.

Meer weten? Op de website van ANOG (<https://anog.nl/vergroening-glb-pilot-akkerbelt>) staan **tien films** over de pilot: één voor elk collectief en een algemene overkoepelende film. Daarin zijn de 'regionale specialiteiten' uitgelicht. Op deze website is ook de eindrapportage van de pilot te downloaden. De Akkerbelt is één van zeven GLB-pilots. Voor informatie over de overige pilots kunt u terecht op <https://www.toekomstglb.nl/glb-pilots>.

Onze top-tien voor het NSP

Uit het brede scala aan pilotlessen hebben we **tien samenhangende aanbevelingen** gedestilleerd voor het Nationaal Strategisch Plan (NSP) waarin de Nederlandse invulling van het nieuwe GLB vorm krijgt:

- 1.** Een landelijk keuzemenu waaruit door vertegenwoordigers van een gebied een **regionale selectie** wordt gemaakt, lijkt een prima haalbare invulling van de ecoregeling. Als het model van regionale selecties van maatregelen werkelijkheid wordt, zouden de betreffende collectieven daar nauw bij moeten worden betrokken.
- 2.** In de pilot is goed onderzocht welke **maatregelen** in de ecoregeling passen. Vrijwel alle maatregelen blijken inpasbaar en er blijkt veel draagvlak voor een breed keuzemenu met ook minder gebruikelijke en meer innovatieve maatregelen. Van de 37 maatregelen blijken er 19 vooral geschikt voor de ecoregeling, 12 vooral voor het ANLb en passen er 6 in beide regelingen. Zorg dus voor een breed samengesteld ecoregelingsmenu en voor selectieve overlap in maatregelen tussen ecoregeling en ANLb.
- 3.** De pilot laat zien dat een **puntensysteem** dat is gekoppeld aan de ecoregeling op draagvlak kan rekenen: het wordt als stimulerend en inzichtelijk ervaren. Tegelijk is er ruimte voor verbetering. Werk volop verder aan de introductie van een puntensysteem, voer daarin de lessen uit de pilots door en toets het op grotere schaal. Zorg ervoor dat het een dynamisch systeem wordt waarin binnen de nieuwe GLB-periode ruimte is voor voortschrijdend inzicht. Creëer bovendien voldoende speelruimte voor prestatiegerichte betalingen en benut daarbij de speelruimte die de koppeltabel daarvoor biedt.
- 4.** **Lijnvormige maatregelen** (akkerranden, landschapselementen) zijn belangrijk voor ecologische verbindingen, maar brengen voor de boer relatief hoge bwerkingkosten met zich mee. Bouw voor lijnvormige elementen in de ecoregeling en het ANLb extra stimulansen in, zoals een hoge wegingsfactor (bijv. een kleinschaligheidstoeslag) en het meetellen van alle niet-productieve elementen in de subsidiabele oppervlakte.
- 5.** Los van de vraag of een **gebiedsproces** een 'officieel' GLB-instrument wordt, is zo'n proces zinvol gebleken voor het vormgeven van de vergroening, de afstemming tussen eerste en tweede pijler en de afstemming met andere gebiedspartijen. Creëer dus mogelijkheden voor gebiedsprocessen in het nieuwe GLB.
- 6.** **Monitoringsmethoden** 'dicht bij de boer' (zoals BIMAG voor nachtvlinders) vormen uit het oogpunt van kennisbevordering een waardevolle aanvulling op beleidsmonitoring van de vergroening. Investeer in deze typen monitoring en beloon bedrijven die hieraan deelnemen via het puntensysteem van de ecoregeling.
- 7.** **Kennis** blijkt een cruciale factor voor een succesvolle vergroening. De collectieven kunnen een belangrijke rol spelen als onafhankelijke kennispartner voor de boeren in hun werkgebied. Erken en bevorder de rol van de collectieven als onafhankelijke 'kennismakelaar'.
- 8.** **De collectieven willen graag een rol spelen** in de (regionale) vormgeving van de ecoregeling en in sommige gevallen ook in de beheermonitoring en het ontzorgen van grondgebruikers. Faciliteer de collectieven in hun ontwikkeling naar een bredere ondersteuningsrol in het nieuwe GLB.
- 9.** **Het nieuwe plattelandsbeleid** (pijler 2) zal de ondersteuningsstructuur bieden voor een succesvolle vergroening met budgetten voor kennis, gebiedsprocessen en investeringen. De 'productenlijst' die in de pilots is getest, biedt hiervoor zeker perspectief. Wel is een oplossing nodig voor het probleem van de hoge voorfinancieringslast.
- 10.** Van groot belang voor het draagvlak voor vergroening is het **opheffen van beleidsmatige belemmeringen** of soms zelfs averechtse prikkels. Belangrijk daarin is het wegnemen van de spanningen tussen het vergroeningsbeleid en andere beleidsterreinen. Dat leidt niet alleen tot een effectievere GLB-vergroening, maar ook tot grotere synergie met niet-agrarisch groen.

